

ПРОГРАМИ ЗА ЕНЕРГИЙНА ЕФЕКТИВНОСТ

МЕХАНИЗМИ ЗА ФИНАНСИРАНЕ

КРАТЪК ПРЕГЛЕД НА ПРОГРАМИТЕ В БЪЛГАРИЯ

1. Резюме

Все по-забележимата тенденция към обезвъглеродяване на икономиките означава, че усилията в областта на енергийната ефективност се приемат от все по-широки кръгове като основен инструмент за намаляване на емисиите парникови газове на по-ниска цена. Достъпът до адекватни финансови ресурси е критично важен за усилията за изпълнение на инициативи за енергийна ефективност. Този кратък обзор представя основните ползвани в България и други страни инструменти за финансиране, включително коментар относно приложимостта на последните в България.

В глобален план публичните средства съставляват значителен дял от широко ползаните механизми за финансиране на енергийната ефективност. В България, както националните инструменти така и тези по линия на ЕС са зависими от действията на правителствата за осигуряване на необходимите ресурси и разработване на предвидими насоки за изпълнение.

Разработването на програми за финансиране на енергийната ефективност цели да отговори на нуждите на бизнеса, домакинствата, общинските органи и предприятия и различни неправителствени групи. Наличните средства се предоставят за изпълнението на разнообразни мерки за енергийна ефективност с основен акцент върху новото строителство, закупуването на оборудване и санирането и обновлението и модернизацията на стари сгради и системи.

2. Финансиране на енергийната ефективност за бизнеса и организацията

Съществуват няколко механизма, които гарантират, че предприятията, желаещи да направят стратегическа инвестиция в енергийна ефективност, разполагат с достъп до необходимото финансиране. Те са насочен към различни нужди от гледна точка на свеждането до минимум на необходимата начална инвестиция, периода на нейното изплащане, общата ѝ възвръщаемост и т.н.

2.1. Енергийна ефективност и безвъзмездно финансиране за зелена икономика

Безвъзмездното финансиране се предоставя на микро, малки и средни предприятия под формата на грантове по Оперативна програма „Конкурентоспособност”, която се финансирана от Европейския фонд за регионално развитие и българското правителство¹. Заделените за целта средства са на стойност 150 милиона евро и ще бъдат разходвани за индивидуални грантове, които ще финансират изпълнението на големи и малки инвестиционни проекти с таван съответно 2 милиона лева и 391 166 лева. Допустимите инвестиции включват оборудване, технологии и услуги. Праговете на съфинансиране по отделните проекти варират между 30 и 50 процента в зависимост от редица критерии. В

момента на територията на цялата страна се провеждат информационни събития с разяснителна цел, в рамките на които може да се получи конкретна информация относно тази възможност².

2.2. Безвъзмездна помощ за енергийна ефективност в селското стопанство

Латерална подкрепа за инвестиции в енергийна ефективност се предоставя и чрез грантове по различни мерки на Програмата за развитие на селските райони. Сред тях е мярка 123 „Добавяне на стойност към земеделски продукти“, която помага на земеделските стопанства и преработващите предприятия в сектора на земеделието да си възстановят направените инвестиции в подобрения на енергийната ефективност. Към момента мярката е с изчерпан бюджет.

2.3. Други източници на безвъзмездно финансиране

Приходите, реализирани от излишъка на България от Предписани емисионни единици (ПЕЕ), се административират от Националния доверителен еко фонд с цел предоставяне на подкрепа на предприятия, неправителствени организации, асоциации на собствениците на жилища в многофамилни сгради и органи на централната и местната власт за изпълнението на проекти за енергийна ефективност по Схемата за зелени инвестиции³. Неотдавна закупените от Австрия ПЕЕ предостави възможност обявяване на извънредна покана за набиране на проектни предложения⁴.

2.4. Заеми и свързани с тях инструменти

Заеми за енергийна ефективност се предоставят по линия на няколко инструмента. Те могат да бъдат получени в стандартен пакет с консултантски услуги и да включват допълнителни стимули, например субсидии, преференциални условия и т.н.

2.4.1. Българска кредитна линия за енергийна ефективност и възстановяеми източници на енергия (БКЛЕЕВИЕ)

БКЛЕЕВИЕ⁵ е кредитен инструмент, функциониращ въз основа на партньорство между Европейската банка за възстановяване и развитие, Европейския съюз и българското правителство. Заеми на стойност до 2.5 милиона евро се предоставят от шест търговски банки⁶, действащи като посредници по схемата. В допълнение, допустимите проекти могат да се възползват от възможността за получаване на консултации, а към датата на успешно приключване на проекта да получат грант на стойност до 15 процента от размера на усвоения заем. Безвъзмездната помощ се предоставя от Международния фонд за изваждане на експлоатация на ядрени съоръжения „Козлодуй“ (МФИЕЯСК). Съществува и идентично структурирана програма, по линия на която се финансират подобрения на енергийната ефективност в жилищния сектор. Тя е описана в точка 3.3 по-долу.

2.4.2. Български инструмент за енергийно-ефективна конкурентоспособна индустрия (БИЕЕКИ)

БИЕЕКИ⁷ е друг финансиран от ЕБВР кредитен инструмент, по който се предоставя допълващо финансиране, необходимо за получаване на описаната в точка 2.1 безвъзмездна помощ. Този инструмент функционира като механизъм за отпускане на кредити от шест търговски банки⁸, които предоставят на компаниите възможност да кандидатстват за грантове, чийто размер авансово покрива не по-малко от 80 процента от общата стойност на проекта, независимо от това дали той се финансира със собствени средства или с кредит.

2.4.3. Приключили програми за кредитиране на ЕБВР

Наскоро приключи изпълнението на третата програма за подкрепа на енергийната ефективност на ЕБВР – Финансовият инструмент за енергийна ефективност – по линия на която на 40 проекта в сферата на индустрията е предоставено финансиране в размер на 20 милиона евро.

2.4.4. Заеми по линия на Българския фонд за енергийна ефективност (БФЕЕ)

БФЕЕ⁹ предлага няколко продукта, предназначени за бизнеса, общините и физически лица, като целта му е да улесни инвестициите в подобрене на енергийната ефективност. Заемите се предоставят при лихва от 5 до 10 процента за срок от 5 години и изискват процент съфинансиране от страна на заемополучателя, който се определя от специфичните условия на договора, напр. дали в сделката участва банка-посредник.

2.4.5. Частични кредитни гаранции (ЧКГ)

БФЕЕ предоставя частични кредитни гаранции в размер до 800 000 лв. в подкрепа на заемополучателите за период до 5 години. В зависимост от приоритета на БФЕЕ като кредитор, съпоставен с този на търговските банки-заемодатели, Фондът предоставя ЧКГ в размер от 50 до 80 процента от общия размер на проектния заем.

2.4.6. Портфейлни гаранции

За да улесни поемането на риска от изпълнение на ЕСКО проекти, БФЕЕ предоставя портфейлни гаранции до определен, договорен между страните лимит, като 5% от общата стойност на портфейла се счита за приемлив диапазон. Подобен инструмент се ползва и при проектите за саниране, обновяване и модернизация на жилищни сгради, като средство за намаляване на риска, който поемат търговските банки.

2.5 Договори за компании за енергийни услуги (ЕСКО)

ЕСКО договорите са инструмент, който позволява на икономическите субекти значително да намалят първоначалните си разходи за изпълнение проекти за

енергийна ефективност. По същество ЕСКО дружествата са търговски компании, които се ангажират с целия процес на разработване и изпълнение на проекти за енергийна ефективност на своите клиенти. Те поемат отговорност за осигуряване на необходимото финансиране чрез оценка на собствените си ресурси или - в повечето случаи - чрез набиране на средства от външни източници. Разходите за изпълнение на проектите, включително възнаграждението на ЕСКО дружеството, се изплащат във времето от спестените в резултат на повишената енергийна ефективност средства. Този механизъм е насочен предимно към предприятия и органи на централната и местната власт и набира все по-голяма популярност благодарение на възможността за мобилизиране на финансови средства на трети страни, своята гъвкавост и специфичното разпределение на проектния риск.

ЕБВР оказва подкрепа за прилагането на механизма в България от 2007 г.¹⁰, когато захрани с финансови средства първия Фонд за енергийна ефективност и спестявания. Очакванията към момента са, че вторият заем в размер на 10 милиона евро¹¹, ще стимулира пазара проекти както в индустриалния така и в публичния сектор.

2.6. Европейската инвестиционна банка и Инструментът за енергийна ефективност на МФИЕЯСК

ЕИБ дава своя принос към енергийната ефективност, подпомагайки проекти в публичния сектор и такива в областта на енергията от възстановяеми източници в публичния и частния сектор, като работи в сътрудничество с местни банки за предоставянето на кредити и безвъзмездна помощ (чрез вече добре познатото участие на МФИЕЯСК в края всеки проектен цикъл) и предоставя консултации¹².

2.7. Нови програми

Насочена към малките и средни предприятия, Иновации за зелена индустрия е нова програма за бизнес развитие, която отскоро се изпълнява в рамките на Европейското икономическо пространство¹³. С бюджет от 13.7 милиарда евро, основната ѝ цел е да стимулира „еко иновациите“ в бизнеса и да подкрепи повишаването на екологосъобразността на местните индустрии. Програмата се управлява от Innovation Norway и насърчава сътрудничеството между компании от двете страни. Допустимите дейности, които могат да получат подкрепа по линия на програмата, включват усъвършенстване на технологии и процеси, управление на отпадъците и отпадните води, енергийна ефективност, сертификация и верификация, подобряване на компетентността и изграждане на капацитет.

3. Финансиране на усилията за енергийна ефективност в жилищния сектор

Делът на сградния фонд от общите енергийни изисквания на икономиката може да достигне 40 процента, което го превръща в ключова сфера за съсредоточаване на усилията за реализиране на ползи от ефективност. Сградите предоставят значителни възможности за разходоефективни инвестиции в енергийна ефективност. Инвестициите в обновяване, модернизация и ефективност на съществуващи сгради представляват почти 50 процента от средния потенциал за

ефективност/намаляване на въглеродния отпечатък на европейската икономика¹⁴. Освен това, цялостното обновление и модернизация, насочено към комплексно и дългосрочно подобряване на показателите на енергийна ефективност на сградите, дава оптимално разходоефективни резултати във времето. Тъй като цената е най-трудно преодолимата първоначална бариера за инвестиции в това направление, наличието на достатъчен и стабилен капитал е приоритет по разбираеми причини.

3.1. Грантове

Грантове на стойност до 50 процента от стойността на проекта могат да бъдат получени от Министерство на регионалното развитие и благоустройството (Жилища политика), което неотдавна започна да работи по прилагането на своята Програма за енергийно саниране на българските домове¹⁵. Бюджетът на програмата от 50 милиона евро се осигурява от Европейския фонд за регионално развитие на ЕС по линия на Оперативна програма „Регионално развитие” за периода 2007-2013 г. Програмата функционира в 36 населени места на територията на цялата страна. Допустимите бенефициенти включват асоциации на собствениците на жилища в многофамилни сгради, които се ползват основно за жилищни цели. Допустимите инвестиции включват широк набор от мерки за саниране, обновление и модернизация. Безвъзмездната помощ се предлага в пакет с технически одит на енергийната ефективност, който се финансира изцяло от програмата, чието изпълнение ще продължи до 2015 г.

3.2. Заеми и банкови гаранции чрез Фонда за саниране на жилища

Създаден беше и Фонд за саниране на сгради (ФСС) с бюджет от 10.5 милиона лв., като средствата от него се отпускат от търговска банка-партньор с цел улеснение на изпълнението на проектите по точка 3.1 по-горе. По линия на ФСС бенефициентите ще могат да ползват доверителни сметки, нисколихвени, преференциални заеми и банкови гаранции за покриване на средствата, необходими за съфинансиране на съответните проекти.

3.3. Заеми и грантове по Кредитната линия за енергийна ефективност на жилищните сгради

КЛЕЕЖС¹⁶ е инструмент на стойност 40 милиона евро, създаден от Европейската комисия, ЕБВР и Българската агенция по енергийна ефективност. Инструментът функционира в сътрудничество с 4 търговски банки-партньори¹⁷, които предоставят заеми на асоциации на собствениците на жилища в многофамилни сгради, които желаят да инвестират в допустими проекти за енергийна ефективност. При успешно приключване на проектите под формата на стимул се предоставят грантове, които могат да покрият до 35 процента от общата стойност на проекта. Грантовият компонент се предоставя по линия на МФИЕЯСК. Средствата ще могат да се ползват до средата на 2014 г.

3.4. Портфейлни гаранции за жилищни сгради чрез БФЕЕ

Както беше споменато в точка 2.4.6 по-горе БФЕЕ ползва този инструмент за смекчаване на риска за търговския заемодател при изпълнението на проекти за подобрене на ефективността в жилищния сектор с цел улесняване на потока на външно финансиране.

3.5. Сключване на договори за подобряване на енергийните показатели с ЕСКО компании

Друг съществуващ механизъм е Договорът за енергийни показатели (ДЕП), който е насочен към бизнеса и цели обединяване на финансов ресурс, експертни познания в областта на проектите за енергийна ефективност и потребителите от жилищния сектор. ДЕП включва по-широкото ползване на ЕСКО за реализиране на спестявания от енергия в частния жилищен сектор. Като пример могат да бъдат посочени пилотните проекти в рамките на Инициативата FRESH¹⁸, в които участват български и други европейски оператори на жилищен фонд за социално слаби лица.

3.6. Данъчни преференции

Един от неоценените в достатъчна степен фискални механизми предвижда стимули под формата на освобождаване от данъци и такси на национално и местно ниво. Съгласно действащото законодателство, успешно сертифицираните, санирани и модернизирани сгради могат да бъдат освободени от данък за период до 10 години. Освен това, някои общини отменят таксите за получаване на разрешително за строеж, както и таксите за тротоарно право за срока на изпълнение на строителните работи по саниране, обновяване и модернизация на сгради.

Към настоящия момент, обаче, законодателството не предвижда значими данъчни кредити или намалени ставки на ДДС в подкрепа на инициативи за енергийна ефективност.

3.7. Програма за подкрепа на енергийната ефективност на Европейска инвестиционна банка

В подкрепа на населените места чрез предоставянето на техническа експертна помощ и организационен капацитет за изпълнение на мащабни проекти в областта на енергийната ефективност, ЕИБ започна работа по изпълнението на инструмента Европейска подкрепа за енергия от местни източници (ELENA). Програмата се финансира от програма Интелигентна Енергия – Европа II, която финансира до 90 процента от разходите за техническа помощ на регионалните и местните власти за подготовката на проекти в областта на енергийната ефективност и енергията от възстановяеми източници¹⁹.

3.8. Частни източници на финансиране

Търговските заемодатели проявяват колебливост при разработването на самостоятелни, иновативни инструменти с конкретна насоченост към проекти в

областта на енергийната ефективност, с изключение на инициативите, които частично се финансират с публични средства. Към момента нито една търговска банка не предлага специфични финансови инструменти за енергийна ефективност.

4. Поглед Навън

Както е видно от таблицата по-долу, мерките за енергийна ефективност в България могат да получат мощен стимул от прилаганите в момента финансови инструменти на Европейския съюз²⁰. Бизнесът, органите на публичната власт и/или проектите в жилищния сектор в страната могат да се възползват от почти всички конвенционални и някои иновативни механизми.

Финансови инструменти в Европа	Финансови инструменти в България
Грантове/субсидии/фондове	V
Кредити	V
Данъчни/ДДС стимули	V
Задължения на доставчици на енергия/задължения за ефективност	X
Финансиране от трети страни/ДЕП	V
Такси	X

Източник: Изследване на Института за енергийни показатели на сградите (BPIE)

Въпреки че наглед в България съществуват редица механизми, към момента броят на възползвалите се от тях лица и компании остава нисък. Най-сериозните пречки за преобръщането на тази тенденция са ниската информираност и широко разпространеното мнение за изключително високи първоначални разходи.

Един от механизмите, които не се прилагат в България, но заслужават внимание, са Задълженията в областта на енергийната ефективност (ЗОЕЕ)²¹. Широко прилаган в Съединените американски щати и страните от ЕС, този инструмент ангажира разпределителните дружества, доставчиците на енергия и независимите стопански субекти в процес на енергоспестяване с редица предимства за широкия пазар. Механизмът е привлекателен, тъй като не ползва публични средства и ако бъде добре структуриран може да подпомогне усилията на страната в областта на енергийната ефективност.

5. Поглед към бъдещето

Подобно на всички останали усилия, които изискват значителна първоначална инвестиция и са свързани с ползи, които се материализират в рамките на продължителен период от време, усилията за постигане на енергийна ефективност и оптималното съчетание между публични и частни средства, необходими за постигане на целите в тази област, са предмет на разгорещени дискусии. Липсата на проектно финансиране за инициативите в областта на енергийната ефективност неизменно се идентифицират като най-съществената бариера, която в условията на

чувствителното икономическо затягане на коланите в глобален план, изглежда още по-трудно преодолима.

В момента възможностите за финансиране в България в голяма степен зависят от наличието на външен, публичен ресурс. Отдалечаването от модела на предоставяне на средства или улесняване на достъпа до финансиране от страна на правителството е ключово важно за дългосрочната жизнестойчивост на усилията в областта на енергийната ефективност. Съществува ясна необходимост от продължаване на усилията за набиране на значителен капитал, извън бюджета на съществуващите програми, изпълнението на част от които ще приключи в обозримо бъдеще. Задълженията в областта на енергийната ефективност и Договорите за енергийни показатели са два иновативни инструмента, които мобилизират частни средства и по този начин биха могли да допринесат в съществена степен за постигането на целите в областта на енергийната ефективност, особено ако намерят по-широко приложение и бъдат ползвани по начин, отчитащ специфичните особености на ситуацията в България.

В допълнение, друг важен въпрос, който трябва да бъде разрешен чрез инструментите на бъдещата политика и произтичащите от нея действия в областта на енергийната ефективност, е начинът за насърчаване на промени в поведението и манталитета като важно условие за успеха на инициативите за енергоспестяване. Широко известно е, че тъй като енергийният интензитет на страната е доста висок, поставянето на акцент единствено върху предизвикателствата от най-нисък порядък няма да доведе до значимо подобряване на ефективността. Това означава, че мащабните проекти за саниране, обновление и модернизация на жилищни сгради са очевидна първа крачка с висок потенциал за извличане на ползи. Поради еволюцията както на обстоятелствата така и на политиките, обаче, предизвикателството е в разработването на инструменти, които стимулират не само широките, но и дълбоките мерки за ефективност, както и устойчивите модели за зелено поведение на икономическите субекти и гражданите.

Във връзка с тези широки съображения се очертава група разностранни въпроси от областта на политиките, които задължително следва да бъдат взети предвид в процеса на разработване на следващата вълна мерки за енергийна ефективност в България:

- * Съществуващите механизми предлагат ли достатъчно стимули за привличане на национални и чуждестранни инвестиции?
  - * Съществуват ли надеждни начини за привличане на значителни по размер лични спестявания на българските граждани в подкрепа на усилията за саниране, обновление и модернизация на сгради?
  - * Как да бъде гарантиран оптимален технически стандарт за санирането и обновлението на сгради, който устойчиво намалява потреблението на енергия на сградите поне до средния диапазон?
  - * Заделени ли са финансови средства за постигането на стандарта за почти нулево енергийно потребление на сградите, който ще стане задължителен на територията на ЕС през 2020 г.?
-

- * Кой е най-ефективният модел за институционално управление на политиките за енергийна ефективност?
- * Необходимо ли е политиките за ефективност да бъдат силно централизирани и базирани на междуинституционална координация или да зависят предимно от местните власти?
- * По какъв начин финансовите спестявания от мерки за енергийна ефективност могат да бъдат насочени към изпълнението на допълнителни мерки за ефективност, които са подпомогнат изплащането на кредитите?
- * Могат ли дружествата за комунални услуги да бъдат ангажирани в усилията за саниране, обновление и модернизация на жилищния фонд?

Очевидно, по-горе са изброени само някои от въпросите, които следва да бъдат внимателно преценени.

Тази информация ще бъде обогатена в бъдеще с други сходни финансови инструменти и ще се радваме да получим информация, която бихме могли да включим.

За контакти:

Александър Илчев
Проекти климат и енергетика
Българско училище за политика „Димитър Паница”
ailchev@schoolofpolitics.org

БЕЛЕЖКИ

¹ http://www.opcompetitiveness.bg/images/module3/430_igrp_2012_revised_11.09.2012.pdf

² <http://opcompetitiveness.bg/index.php>

³ http://www.ecofund-bg.org/NDEF/upload/approved_projects_NTEF.pdf

⁴ Трябва да бъде предадена до 30 октомври 2012 г.

⁵ <http://beerecl.com/cms/?q=en/home>

⁶ Алианц, ДСК, Пиреус, Пощенска банка, УниКредит, Обединена българска банка.

⁷ <http://beeciff.org/cms/en>

⁸ Алианц, ДСК, МКБ Юнионбанк, ПроКредит Банк, Райфайзен, УниКредит Булбанк.

⁹ <http://www.bgeef.com/display.aspx>

¹⁰ <http://www.ebrd.com/pages/project/psd/2007/38100.shtml>

¹¹ <http://www.ebrd.com/pages/news/press/2012/120302.shtml>

¹² http://www.eib.org/attachments/lending/inter_bg.pdf

¹³ <http://www.eeagrants.org/id/3193>

¹⁴ *Саниране и обновление на жилищни сгради за повишаване на енергийната им ефективност: пътна карта за бъдещето*, м. май 2011 г., Chris Neme, Meg Gottstein and Blair Hamilton

¹⁵ <http://mrrb.government.bg/?lang=bg&do=ispa>

¹⁶ <http://www.reecl.org/about.php>

¹⁷ Търговска и инвестиционна банка, ДСК, ПроКредит Банк, Райфайзен банк.

¹⁸ <http://www.fresh-project.eu/project/>

¹⁹ <http://www.eib.europa.eu/products/elena/index.htm>

²⁰ http://www.bpie.eu/documents/BPIE/publications/BPIE_Financial_Instruments_08.2012.pdf

²¹ Още известни като „Бели сертификати“.
